

УДК 004:65.01

Дар'я Алімасова

ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ

Процес формування інформатичної компетентності майбутнього менеджера туристичних підприємств відбувається у певній послідовності, а саме: окреслення компонентів інформатичної компетентності, з'ясування їхнього взаємозв'язку та взаємодії, обґрунтування мети, інтеграція компонентів за спільними якостями і способами функціонування.

Кожен із шаблів інформатичної підготовки за змістом повинен визначатися на основі побудови моделі професійної діяльності, структури системи вищої освіти за рівнями та узагальнення інтегрованих вимог до знань, умінь і навичок, що забезпечують успішну реалізацію вищезгаданої моделі.

Змістовність інформатичного професійного навчання фахівців у галузі менеджменту організації та адміністрування визначається дослідженнями потреб ринку праці, ефективності професійної діяльності випускників вищої школи, перспектив розвитку нових інформаційних технологій.

Оскільки головне завдання системи професійної освіти націлене на задоволення потреб людини та суспільства у здобутті громадянами вищої освіти, то зміст інформатичної підготовки майбутніх менеджерів туристичних підприємств впливає саме на реалізацію розв'язання цієї проблеми. Поряд із цим рівень освіти студентів-менеджерів має дозволяти здійснювати інтелектуальну професійну діяльність, розв'язувати діагностичні завдання, що вимагають реалізації інформатичної діяльності, аналізування ситуації та вибору варіантів її вирішення за допомогою застосування засобів і методів дисциплін інформатичної спрямованості.

Враховуючи все вище наведене, сформулюємо мету інформатичної підготовки, яка полягає у формуванні: інформатичної культури майбутнього менеджера туристичних підприємств; інформатичних компетентностей студентів-менеджерів, у тому числі формування знань, умінь і навичок використання засобів і методів дисциплін інформатичної спрямованості, реалізації інформатичної діяльності за фахом; здатностей до самореалізації студента, що володіє теоретичною та практичною підготовкою в галузі нових інформаційних технологій в інформаційному суспільстві; потреб і здатностей фахівців із менеджменту організації та адміністрування до безперервної

самоосвіти на основі отриманого рівня інформатичної підготовки в умовах високих темпів інформатизації та комп'ютеризації суспільства.

Для реалізації інформатичної підготовки майбутніх менеджерів і досягнення поставленої мети необхідно побудувати навчання як цілісну систему, яка буде “сукупністю елементів, взаємодія яких зумовлює наявність інтегративних якостей, що не властиві його складовим компонентам” [2, с. 24]. Тобто цілісність нерозривно пов'язана з системою, її властивістю, яка, у свою чергу, виявляється в інтегративності.

Широке розповсюдження в сучасних наукових дослідженнях отримав метод моделювання, який тісно пов'язаний з системним підходом до об'єкта, що вивчається та використовується для вивчення внутрішніх і зовнішніх зв'язків об'єкта дослідження. За допомогою цього методу досліджуються ті процеси і явища, які неможливо вивчати безпосередньо. Таким чином, метод моделювання став ефективним засобом виявлення суттєвих ознак явищ і процесів.

Проблеми моделювання досліджували А. Андреев [1], І. Підласий [8], Є. Романов [10], В. Штофф [12; 13], які визначають моделювання освітнього процесу як сукупність мети, що відповідає на питання “чому навчати?” і “для чого навчати?”, відбору й побудови змісту освіти (“що вивчати?”), організації навчального процесу (“як навчати?”), методів і способів (“за допомогою чого навчати?”), взаємодії викладачів зі студентами (“хто?”).

Мета статті – розглянути поняття “модель” та зробити обґрунтувати реалізацію системи її формування інформатичної компетентності майбутніх менеджерів туристичних підприємств у процесі професійної підготовки.

З поняттям “моделювання” тісно пов'язане поняття “модель”, під яким розуміють уявну або матеріальну систему, яка при відображенні або відтворенні об'єкта дослідження може замінювати його настільки, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт [6, с. 336]. Моделюванням же вважають як саме дослідження об'єктів пізнання на їх моделях, так і побудову та вивчення моделей реально існуючих об'єктів: метод опосередкованого вивчення різноманітних об'єктів, процесів і явищ [6, с. 336]. Предметом моделювання можуть бути конкретні або абстрактні об'єкти; реально існуючі системи або системи, які лише підлягають конструюванню за допомогою концептуальних, вербальних, математичних, графічних і фізичних моделей. Метод моделювання має таку структуру: постановка завдання; визначення аналога; створення (вибір) моделі; розробка конструкту; дослідження моделі; переведення знань із моделі на оригінал [6, с. 336].

Ґрунтуючись на визначенні поняття “модель” таких науковців, як А. Андреев [1], І. Підласий [8, с. 49], Є. Романов [10] та В. Штофф [11, с. 236; 15], ми дійшли висновку, що під “моделлю підготовки майбутніх

менеджерів туристичних підприємств до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності” в контексті нашого дослідження можна розуміти сукупність цілей, змісту, методів, засобів і форм навчання, що взаємодіють між собою та забезпечують найдоцільніший шлях досягнення поставленої мети та вирішення відповідних завдань (рис. 1).

У побудованій нами моделі процес підготовки майбутніх менеджерів туристичних підприємств до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності запропонований у вигляді цілісної системи елементів, що взаємопов’язані між собою та складають стійку єдність. Основним результатом, на який спрямовано впровадження моделі, є перехід студентів із менеджменту організації та адміністрування на більш високий рівень розвитку інформатичної компетентності.

Педагогічний процес є циклічним, а послідовність його розвитку відображається в етапах, головними з яких є підготовчий, основний і заключний [6, с. 61]. На думку вченого, на підготовчому етапі створюються найбільш сприятливі для перебігу педагогічного процесу умови, у процесі чого розв’язуються такі завдання, як цілепокладання (полягає у трансформації загальної педагогічної мети, яка стоїть перед системою освіти, в конкретні завдання для кожної освітньої установи, кожного навчального колективу), діагностування умов або педагогічна діагностика (дослідження, спрямоване на з’ясування умов, у яких має відбуватися педагогічний процес, їх потенційних можливостей для сприяння або утруднення перебігу цього процесу), прогнозування досягнень (оцінювання результативності конкретного педагогічного процесу в заданих умовах ще до його початку), проектування та планування розвитку процесу [6, с. 61].

На підставі аналізу наукової літератури ми дійшли висновку, що реалізація моделі процесу підготовки майбутніх менеджерів до використання НІТ у професійній діяльності може відбуватися у три етапи: організаційно-підготовчий; інформатично-діяльнісний; результативно-продуктивний.

Мета підготовки майбутніх менеджерів туристичних підприємств до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності полягає у формуванні інформатичних компетентностей, що є необхідними для вдосконалення фахової діяльності, завдяки застосуванню НІТ. Відповідно до мети можна визначити такі завдання: розвинути у студентів розуміння цілей і завдань майбутньої професійної діяльності; розкрити можливості використання НІТ у професійній діяльності; оволодіння студентами-менеджерами навичками професійної діяльності; виховання позитивного ставлення до майбутньої професії; формування прагнення до самостійного набуття нових знань після закінчення ВНЗ.

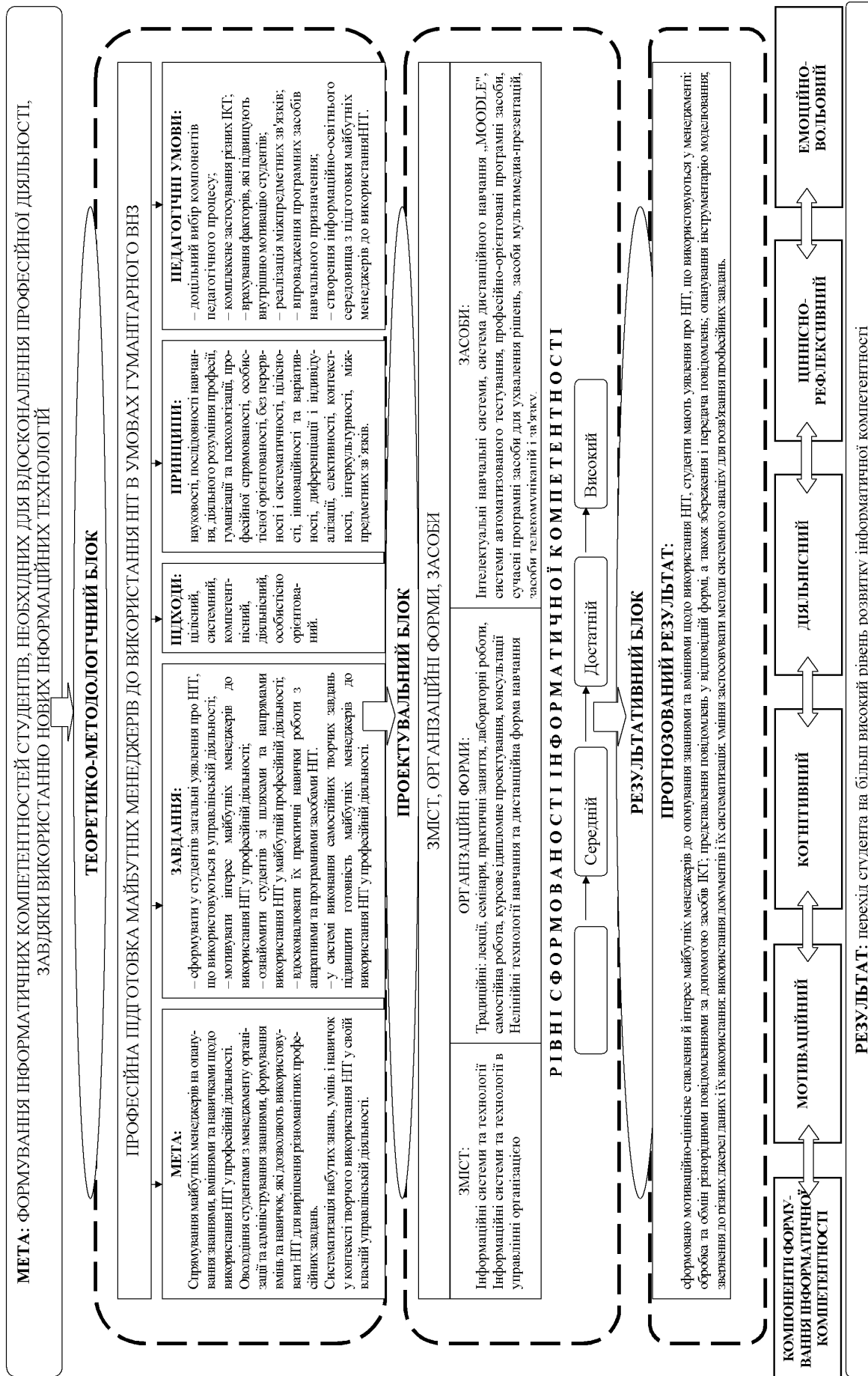

Рисунок 1. Модель процесу підготовки майбутніх менеджерів туристичних підприємств до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності

Зазначені мета та завдання в подальшому безпосередньо впливають на вибір провідних дидактичних принципів як виховних положень теорії навчання майбутніх менеджерів.

Дидактичні принципи на сучасному життєвому етапі обов'язково розглядаються як рекомендації, призначені для спрямування педагогічної діяльності та навчального процесу в цілому; як способи досягнення педагогічних цілей з урахуванням закономірностей і умов протікання навчально-виховного процесу; як система загальних і принципово важливих орієнтирів, що визначають зміст, методи, організацію навчання та способи аналізу його результатів [7, с. 45].

При визначенні дидактичних принципів підготовки майбутніх менеджерів до використання НІТ ми погоджуємося з Є. Блиновою [3], яка наголошує на існуванні принципу *відповідності навчально-наукової матеріальної бази змісту навчання* як окремого дидактичного принципу оптимізації інформатичної підготовки студентів педагогічного ВНЗ [3, с. 49]. У свою чергу, під “навчально-науковою матеріальною базою” дослідниця розуміє гнучку, адаптовану до завдань навчального процесу матеріально-технічну систему, яка складається з навчальних приміщень, технічних і програмних засобів навчання, а також навчально-лабораторного обладнання. За допомогою цього принципу, який водночас є матеріальною базою “комп'ютерної дидактики”, виражається комплексний характер вимог до умов ефективної роботи викладачів і студентів. Дуже важливою є й максимальна відповідність бази вищої школи специфіці роботи, яка визначається навчальним змістом і характером дидактичного процесу. Практична реалізація цього принципу буде значно ефективнішою лише в тому випадку, якщо створення навчально-наукової матеріальної бази здійснюватиметься на основі науково-педагогічних вимог, які поєднують традиційні й інформаційно-комунікаційні технології [3, с. 50].

Згідно з І. Підласим [9], система наукових знань, практичних умінь, навичок, способів діяльності та мислення, якими студентам необхідно оволодіти у процесі навчання, формується на основі визначених дидактичних принципів відповідно до мети [9, с. 295].

З метою визначення *змісту інформатичного навчання* було проаналізовано галузеві освітні стандарти за спеціальностями групи 0306 “Менеджмент та адміністрування”, навчальні нормативні програми та навчальні робочі програми з дисциплін “Інформаційні системи і технології” та “Інформаційні системи та технології в управлінні органі-

зацією” Інституту економіки та управління РВНЗ “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), що входять до предметної галузі.

Аналіз документації дозволив: визначити роль нових інформаційних технологій у роботі менеджера туристичних підприємств; з’ясувати, які прикладні програмні засоби (ППЗ) й універсальні програмні засоби НІТ застосовуються сучасними менеджерами на підприємстві; зробити аналіз даних програм; розробити власний спецсеминар на базі програмного комплексу “Оверія Туризм”, який на сьогодні поширений серед туристичних підприємств із метою полегшення й автоматизації професійної діяльності менеджера; впровадити та провести спецсеминар “Нові інформаційні технології у професійній діяльності менеджерів туристичних підприємств” серед майбутніх менеджерів.

У ході дослідження одним з основних завдань навчання дисциплін інформатичного характеру в системі вищої освіти було науково-методичне обґрунтування структури, змісту і компонентів відповідної підготовки.

З метою обґрунтування *структури інформатичної підготовки* на основі вищезазначеної документації в аспекті інформатизації та комп’ютеризації освіти були сформовані такі основні положення: 1. До сфери предметної підготовки майбутнього спеціаліста-менеджера входять дисципліни інформатичної спрямованості як освітньо-професійна і навчально-наукова галузь знань з управлінських (стосовно неї – непрофільних) спеціальностей. 2. Інформативні дисципліни за змістом повинні базуватися на двох складових: загальнонауковому фундаментальному і технологічному. 3. Прикладний технологічний змістовний елемент повинен бути предметно орієнтованим до діяльнісної моделі майбутнього менеджера туристичних підприємств. 4. В якості інструмента для професійних застосувань у межах профілю підготовки, що розглядається, виступає технологічний елемент змісту, котрий може бути реалізований як інваріантна складова в загальнопрофесійному модулі. 5. Елементи прикладних комп’ютерних технологій можуть входити до варіативних дисциплін загальнопрофесійної підготовки, а також включати інформацію про призначення і використання спеціалізованих програмних і апаратних засобів.

Для нашого дослідження вважаємо за необхідне розглянути більш детально вивчення інформатичної підготовки майбутніх фахівців із менеджменту організації та адміністрування, а також визначитися з підходами, що допоможе вдосконалити її структуру і зміст.

Оскільки загальна фахова підготовка ґрунтується на ідеї цілісності особистості, її безперервного розвитку та самовдосконалення у процесі навчання, то з’являється необхідність розглядати підготовку менеджерів до використання НІТ при реалізації управлінських функцій.

При розгляді освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) бакалавра з напрямку підготовки 0306 “Менеджмент організації та адміністрування” було виявлено, що функції, котрі повинен виконувати випускник вищої школи, – це планування, організація, координування, мотивація та контроль [4, с. 9-19], в ОКХ спеціаліста та магістра тієї ж спеціальності охоплює попередні функції, а також функції дослідження й освіти. Зупинимося більш детально на перших п’яти.

Визначимо вміння, які забезпечують реалізацію функцій та водночас, передбачають використання нових інформаційних технологій. Загальним критерієм їх визначення були дії, пов’язані з отриманням, обробкою (розрахунки, прогнозування), представленням (оформлення документів) та аналізом інформації.

Отже, для виконання управлінської функції планування за допомогою використання НІТ необхідно володіти такими вміннями: проведення аналізу та розрахунків економічних діяльнісних показників; оцінювання економічного потенціалу та динаміки розвитку організації на основі даних статистичної звітності, бухгалтерського обліку тощо; виконання маркетингових досліджень та прогнозування попиту на продукцію та послуги; моніторинг конкурентів організації; розроблення бізнес-планів; планування особистого часу та часу підлеглих [4, с. 9-11].

За допомогою ІТ стає можливим зробити процес організації цілісним шляхом поєднання розрізнених завдань у єдині процеси, що дозволить відмовитися від надмірної фрагментації праці. Згідно з нормативними документами (ОКХ), для поліпшення якості виконання функцій організації за допомогою комп’ютера майбутньому менеджеру необхідно опанувати такі вміння: організування власної праці та роботи підлеглих; визначення черговості завдань і розрахунки термінів їх виконання; спілкування з партнерами; проведення нарад і документальне оформлення управлінських рішень [4, с. 11-15].

Поточне впорядкування роботи та проведення оперативних нарад реалізується завдяки функції координування [4, с. 18].

Для визначення основних напрямів процесу виконання функції мотивації за допомогою використання НІТ ми звернулися до роботи Д. Камінського [5], який вважає, що для використання особистих якостей співробітника в інтересах підприємства необхідно швидко і якісно отримувати й обробляти соціальну інформацію за результатами опитування та комп’ютерного тестування [5, с. 36-37]. Таким чином, завдяки інформаційним системам стає можливим встановлювати рамки діяльності працівника, що значно знизить ризик підприємницької діяльності, пов’язаний із

нестандартною поведінкою співробітника, супроводжує роботу в організації. Якщо звернутися до ОКХ з напрямку підготовки 0306 “Менеджмент та адміністрування”, то можна побачити, що до найбільш прийнятних у використанні нових інформаційних технологій можна віднести вміння збирати й обробляти соціальну інформацію, отриману завдяки опитуванням, тестуванню та соціометрії [4, с. 16].

При реалізації контрольної функції також припускається застосування нових інформаційних технологій із метою більш ефективного її виконання. Уміння, які необхідні для цього, отримано з освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з напрямку підготовки “Менеджмент” [4, с. 17-18]: оперативний контроль; складання платіжних і касових документів; ведення обліку та підготовка оперативних довідок.

Таким чином, нові інформаційні технології полегшують працю менеджера на всіх стадіях управління та значно спрощують реалізацію його функціональних обов’язків. У перспективі планується розробити навчально-методичний комплекс дисципліни “Нові інформаційні технології у професійній діяльності майбутніх менеджерів туристичних підприємств”.

1. *Андреев А. А.* Педагогика высшей школы (новый курс) / *А. А. Андреев.* — М. : Московский международный институт экономики, финансов и права, 2002. — 264 с.
2. *Афанасьев В. Г.* Системность и общество / *В. Г. Афанасьева.* — М. : Политиздат, 1980. — 380 с.
3. *Блинова Е. Е.* Педагогические условия оптимизации информационной подготовки студентов педагогических вузов : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / *Екатерина Евгеньевна Блинова.* — Армавир, 2005. — 172 с.
4. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра з напрямку підготовки менеджмент. — К. : МОН, 2001 — 23 с.
5. *Каминский Д.* О влиянии информационных и коммуникационных технологий на бизнес и систему управления (часть 2) / *Д. О. Каминский* // Менеджмент сегодня. — 2002. — № 6. — С. 34—39.
6. *Курлянд З. Н.* Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / *З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін* [та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. — К. : Знання, 2012. — 390 с.
7. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие / [под ред. *М. В. Булановой-Топорковой*]. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. — 544 с.
8. *Подласый И. П.* Педагогика: 100 вопросов — 100 ответов: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / *Подласый И. П.* — М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. — 368 с.
9. *Подласый И. П.* Педагогика : Новый курс : Учеб. для студ. высш. учеб. заведений : В 2 кн. / *И. П. Подласый.* — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. — 2003. — 576 с.
10. *Романов Е. В.* Теория и практика профессиональной подготовки учителя технологии и предпринимательства: монография / *Е. В. Романов.* — Магнитогорск : МГУ, 2001. — 245 с.

11. *Чайковская О.* Розроблення та впровадження мультимедійних програмно-педагогічних систем у навчальний процес / *О. Чайковская* // Вища освіта України. — 2004. — № 1. — С. 102—105.
12. *Штофф В. А.* Моделирование и философия / *В. А. Штофф*. — М. ; Л. : Наука, Ленинградское отделение, 1966. — 301 с.
13. *Штофф В. А.* Современные проблемы методологии научного познания / *В. А. Штофф*. — Л. : Знание, 1975. — 40 с.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2012

Д. Алимасова

Обоснование модели реализации системы формирования информатической компетентности студентов-менеджеров

В статье рассматриваются различные подходы к определению понятий “модель” и “моделирование”, определено понятие “модель подготовки будущих менеджеров туристических предприятий”, обоснована модель реализации системы формирования информатической компетентности студентов-менеджеров в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: модель, моделирование, информатическая компетентность, менеджер туристических предприятий.

D. Alimasova

Substantiation of the Model of Realization of the System of Informational Competence Formation of Students-Managers

The article considers various approaches to the definition of the notions of “model” and “simulation”, defines the notion of “training model of future tourism enterprises managers”. The author grounds the model of realization of the system of informational competence formation of students-managers in the process of professional training.

Key words: model, modeling, informational competence, manager of tourism enterprises.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
доцент Л. О. Мільто